

SALMAN RUSHDIE

SOYTARI
ŞALİMAR

ROMAN

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
BEGÜM KOVULMAZ

Salman Rushdie
SOYTARI
ŞALİMAR

Can Yayınları: 1607
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 657

Shalimar the Clown, Salman Rushdie
© Salman Rushdie, 2005
Tüm hakları saklıdır.
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005

1. basım: Mart 2007

Yayına Hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-0746-9

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Salman Rushdie
SOYTARI
ŞALİMAR

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
BEGÜM KOVULMAZ

CAN YAYINLARI

Salman Rushdie, 1947'de Hindistan'ın Bombay kentinde doğdu. Çocukluğunda anadili Urduca'nın yanında İngilizceyi de öğrendi. 1961'de gittiği İngiltere'de Cambridge'deki King's College'da tarih okudu. Okulu bitirdikten sonra bir süre, Pakistan'a taşınmış olan ailesiyle birlikte yaşadı. 1975'te yayınlanan ilk romanı *Grimus*'un ardından, ikinci romanı *Geceyarısı Çocukları* 1981'de Booker Ödülü'ne, 1993'te de ödülün 25 yıllık tarihindeki en iyi roman olarak Booker'ların Booker'ı Ödülü'ne değer görüldü. 1983'te yayınlanan Utanç adlı romanı, Fransa'da En İyi Yabancı Kitap Ödülü'nü alırken, Pakistan'da yasaklandı. 1988'de yayınlanan ve Whitebread Ödülü'nü kazanan *Şeytan Âyetleri* adlı romanı, edebiyat tarihinde bugüne dek görülmemiş bir tartışmaya yol açtı; İran'ın o dönemdeki dinsel önderi Ayetullah Homeyni, İslamiyeti aşağıladığı gerekçesiyle Rushdie hakkında ölüm fetvası çıkardı. İran hükümeti 1998'de Rushdie hakkındaki fetvayı uygulamayacağını ve uygulanması için kimseyi özendirilmeyeceğini açıkladı. Rushdie, daha sonra, *Magripli'nin Son İç Çekişi* (1995), *Ayaklarının Altındaki Toprak* (1999) ve *Öfke* (2001) adlı romanlarını yayınladı. Deneme ve eleştiri yazılarını *Düşsel Anayurtlar* (1991), çocuklar için öykülerini *Harun ile Öyküler Denizi* (1990), kısa öykülerini de *Doğu, Batı* (1994) adlı kitaplarında topladı. Son romanı *Soytarı Şalimar* 2005'te yayınlandı.

Begüm Kovolmaz, 1977'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü ve Bilgi Üniversitesi Sinema-TV Yüksek Lisans Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli yayınevlerinde editörlük yaptı. Rudyard Kipling, Angela Carter, Susan Sontag gibi yazarların yapıtlarını dilimize çevirdi.

*Keşmirli büyükbabam Dr. Ataullah ve
büyükannem Amir un nissa Butt'ın
(Babacan ve Ammaci) aziz hatırasına*

*Bir Cehennem nehri üzerinde Cennet'ten geçiriliyorum:
Zarif hayalet, vakit gece.
Kürek bir yürek; çini dalgaları kıran...*

*Senin kaybettiğin her şeyim ben. Affetmeyeceksin beni.
Hatıralarım tarihinin yoluna çıkıyor sürekli.
Affedecek hiçbir şey yok. Affetmeyeceksin beni.
Acımı kendimden bile sakladım;
yalnız kendime söyledim acımı.
Affedecek şeyler çok. Affedemezsin beni.
Ne yapıp edip benim olabilseydin,
bu dünyada ne mümkün olamazdı ki?*

*-AĞA ŞAHİT ALİ,
Postanesi Olmayan Ülke*

İkinizin evine de kıran girsin.

*-MERCUTIO, Romeo ve Jüliet'ten,
William Shakespeare*

Hindistan

Büyükelçinin yirmi dört yaşındaki kızı, birbirinin aynı, sıcak geceler boyunca rahat uyuyamadı. Uykusu sık sık bölünüyor ve sonunda dalıp gittiğinde bile bedeni nadiren huzur buluyor, korkunç, görünmez prangalardan kurtulmaya çalışır gibi kıvranıp çırpınıyordu. Hatta kimi zaman, bilmediği bir dilde bağıyordu. Bunu erkekler anlatmıştı ona, endişeyle. Uyurken pek az sayıda erkeğin yanında bulunmasına izin vermişti. Bu yüzden kanıtlar yetersizdi, fikir birliğine varılamıyordu; yine de, bir taslak belirmişti. Bir rivayete göre, Arapça konuşur gibi, boğazının derinliklerinden gelen, gırtlak ünsüzleriyle dolu sesler çıkarıyordu. Gece-Arapçası, diye düşündü kız, Şehrazat'ın rüya-lisanı. Bir başka yoruma göre, sayıklamaları bilimkurgusaldı, Klingon diline, uzak bir galakside boğaz temizlerken çıkan seslere benziyordu. *Hayalet Avcıları*'nda bir iblisi ışınlayan Sigourney Weaver gibi. Büyükelçinin kızı, bir gece araştırma hevesine kapılıp yatağının başucuna çalışır durumda bir kayıt cihazı bıraktı, ama banttaki hem tanıdık hem yabancı, ölümün başı çirkinliğindeki sesi duyduğu zaman ödü koşturdu ve silme düğmesine basarak, aslında önemi olmayan şeyleri sildi. Çünkü gerçek hâlâ aynıydı.

Neyse ki bu sıkıntılı uykuda sayıklama fasılları insaflı denebilecek kadar kısa sürüyordu ve bittiği zaman kan ter içinde, nefes nefese bir süreliğine yatıştır, rüyasız bir halsizliğe gömülürdü. Sonra ansızın yeniden uyanır, allak bullak haliyle, odasına gizlice bir yabancıyı girmiş olduğunu düşünürdü. Böyle bir yabancı yoktu. Bu davetsiz misafir bir yokluk, karanlıktaki bir negatif alandı. Annesizdi kız. Annesi onu doğururken ölmüştü; büyükelçinin karısı bu kadarını anlatmış, büyükelçi, yani babası da anlatılanları

doğrulamıştı. Annesi Keşmirliydi ve cennet gibi, Keşmir gibi, hatıralardan önceki zamanda yitip gitmişti. (Keşmir ve *cennet* sözcüklerinin anlamdaşlığı, onu tanıyan herkesin kabul etmek zorunda olduğu kişisel hakikatlerinden biriydi.) Karanlıkta kollayıp gözeten anne figürünün yokluğu karşısında tirtir titreyerek beklediğinin farkında bile olmadan ikinci felaketi bekler dururdu. Babasının –zeki, kozmopolit, kendisinin deyişiyile “özgürlük gibi” Franko-Amerikan babasının, sevdiği, gücendiği, sağı solu belli olmayan, hovarda, sık sık ortadan kaybolan, karşı konulamaz babasının– ölümünden sonra, günahlarından kurtulmuş gibi deliksiz uyumaya başladı. Kendisinin, belki de babasının günahları bağışlanmış gibi. Günahların yükünden azade olmuştu. Günaha inanmazdı o.

Dolayısıyla, erkeklerin can atmasına rağmen, babasının ölümüne dek koynuna girilmesi kolay bir kadın değildi. Erkeklerin arzularının baskısı sıkıntı veriyordu ona. Kendi arzularının baskısıysa çoğunlukla dinmiyordu. Seçtiği birkaç sevgili türlü türlü tatminsizliklere sebep olunca (sanki konuyu kapatmak ister gibi) kısa sürede oldukça sıradan bir adamda karar kıldı, hatta onun evlenme teklifini ciddi biçimde değerlendirmeye başladı. Derken büyükelçi, kızının kapısı önünde bir suikastçının tavuk boğazlar gibi tek hamlede boynunda açtığı derin bıçak yarası yüzünden kan kaybederek öldü. Güpegündüz! Şehrin her günkü nimeti ya da laneti olan altın renkli sabah güneşi altında, bıçak kim bilir nasıl parıldamıştı. Öldürülen adamın kızı güneşli havadan nefret ederdi, ama şehir yılın büyük bölümünde güneş dışında fazla bir seçenek sunmuyordu. Bu yüzden, kız, gölgesiz güneşe ve tenini çatlatan kuru sıcağa uzun ve tekdüze aylar boyunca katlanmak zorunda kalıyordu. Bulutlarla örtülü ve hafif nemli ender sabahlardan birinde uyandığında, sırtını yay gibi gererek yatağında miskince esner ve kısa bir süre için, umutla, mutlu olduğunu hissederdi; ama her seferinde öğlene kalmadan bulutlar sıcaktan dağılır gider, gökyüzünün dünyayı çocuksu ve saf gösteren yalancı bebek mavisini, restoranda yüksek sesle kahkahalar atan bir adam

gibi rahatsızlık veren o yaygaracı, nezaketsiz küre yeniden ortaya çıkardı.

Böylesi bir şehirde, en azından görünüşte, gölgeli yerler olması mümkün değildi. Her şey neyse oydu, başka bir şey değil; kesin; çisenti, gölge ve ayazın inceliklerinden yoksun. Böylesi bir güneşin dikkatli bakışları altında saklanacak yer yoktu. İnsanlar her yerde kendilerini sergiliyor, güneş ışığı altında parlayan yarı çıplak bedenleriyle ona reklamları anımsatıyorlardı. Burada sırlar ya da derinlik değil; sadece yüzeyler ve açıklamalar vardı. Ancak bu şehri tanımak, bu bayağı berraklığın bir yanılsama olduğunu keşfetmek demektir. Şehir baştan aşağı vefasızlık, hepten yalan, elçabukluğu, bir bataklık kumu metropolüydü, görünürdeki çıplaklığına rağmen, sakıngan ve esrarlı doğasını gizlerdi. Böyle bir yerde yıkıcı güçler bile karanlığın kalkanına ihtiyaç duymuyordu artık. Sabah aydınlığında göz kamaştırarak harlıyor, keskin ve ölümcül ışıklarını bıçak gibi saplıyorlardı.

Kızın adı Hindistan'dı. Bu adı sevmiyordu. İnsanlara Avusturya adı verilmiyordu, değil mi ya, veya Uganda, İnguşetya yahut Peru. 1960'ların ortasında, babası Max Ophuls (Maximilian Ophuls, Fransa'da, Strasbourg'da, dünyanın daha eski bir çağında büyümüşü), önce Amerika'nın sevgilisi, sonra, Hindistan'ın en skandal yaratan büyükelçisi olmuştu, ama nedir yani, sırf ebeveynleri bu ülkelere yolculuk etti ve olasılıkla gittikleri yerde yaramazlık etti diye çocukları Hersek, Türkiye ya da Burundi gibi adlara mecbur edilmez ki. Annesi ona Doğu'da hamile kalmıştı –evlilik dışı bir ilişkinin meyvesiydi, babasının diplomatik kariyerini ve evliliğini bitiren öfke ve ateş fırtınasının ortasında doğmuştu– ama bu geçerli bir mazeretse, insanların doğum yerlerini beddualar gibi boyunlarına asmak adilse, dünyanın Fırat, Pisgah, Iztaccíhuatl ya da Woolloomooloo adlı insanlarla dolu olması gerekirdi. Ne yazık ki bu kahrolası adlandırma yöntemi Amerika'da uygulanıyordu, bu da iddiasına biraz zarar veriyor ve enikonu sinirine dokunuyordu. Nevada Smith, Indiana Jones, Tennessee Williams, Tennessee Ernie

Ford; hepsine içinden beddualar etti ve ortaparmağını dikederek hepsine sunturlu küfür savurdu.

“Hindistan” yine de yanlış bir admış gibi geliyordu ona, egzotik özentisi, sömürgeci çağrışımları vardı; kendisine ait olmayan bir gerçekliği sahiplendiği hissini veriyordu ve kendi kendine adın ona uymadığı konusunda ısrar ediyordu; canlı ve koyu ten rengine, parlak ve kuzguni saçlarına rağmen, kendisini bir Hindistan gibi hissetmiyordu. Uçsuz bucaksız, bir yarı kıta gibi ya da aşırı, nobran, tartışmalı veya kalabalık, kadim, gürültülü, mistik ya da hiçbir şekilde Üçüncü Dünya’ya ait olmak istemiyordu. Tam aksine. Kendisini disiplinli, bakımlı, detaycı, içedönük, inançsız, alçakgönüllü, ağırbaşlı birisi olarak takdim ediyordu. İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Tavırları coşkulu değil, ölçülüydü. İsteddiği, büyük azimle inşa ettiği karakter buydu. Babası ve gece nöbetlerinden ürküp kaçan âşıkları hariç, Amerika’da herkes sadece bu özelliklerini görmüş, bu karakteriyle tanışmıştı. İç dünyası, İngiltere’deki şiddet dolu mazisi, sorunlu davranışlarının örtülü kayıtları, suçlu çocukluk yılları, kısa ama olaylı geçmişinin örtbas edilen serüvenleri; bunların bahsi açılmazdı, bunlar (artık) kamuoyunu ilgilendiren konular değildi. Bu günlerde kendini dikkatle kontrol altında tutuyordu. İçindeki sorunlu çocuk, boş zamanlarını değerlendirdiği uğraşları aracılığıyla tasfiye edilmişti; Jimmy Fish’in Santa Monica ve Vine’daki boks kulübünde, Tyson ve Christy Martin’in idman yaptığı ringde, erkek boksörlerin çalışmaya ara verip onun vuruşlarındaki soğuk öfkeyi izledikleri salonda haftalık boks antrenmanları; Clouseau’ya saldıran Burt Kwouk’a benzeyen yakın dövüş sanatı Wing Chun ustasıyla iki haftada bir yaptığı eğitim talimleri; 29 Palms çölündeki Saltzman’ın Hareketli Hedefleri adlı kapalı atış poligonunun güneşle yıkanan karaduvanlı tenhalığı ve hepsinden iyisi, Los Angeles şehir merkezinde, şehrin doğum yeri yakınlarındaki Elysian Parkı’ndaki okçuluk antrenmanları; burada, hayatta kalmak, kendini savunmak için öğrendiği yeni, katı hâkimiyet becerilerini, saldırmak amacıyla kullanabiliyordu.

Altın Olimpik yayını gerip dudaklarına yaslanan kirişin baskısını hissederken bazen okun dibine dilinin ucuyla dokunuyor, uyarıldığını hissediyor, atışı yapması için verilen saniyeler sıfıra doğru akarken içinde yükselen hararetin keyfini çıkarıyor, sonunda kirişi bırakıp okun sessiz zehrini salıveriyor, okun hedefi vurunca çıkardığı uzak, boğuk gürültüden büyük zevk alıyordu. Ok, en sevdiği silahtı.

Gördüğü tuhaf şeyleri, görme gücünün aniden gelip giden başkalığını da kontrol altında tutuyordu. Solgun gözleri baktığı şeyleri değiştirdiği zaman, katı zihni onları yeniden dönüştürüp eski haline getiriyordu. İçindeki çalkantıların üzerinde durmaktan hoşlanmaz, çocukluğu hakkında asla konuşmaz ve insanlara rüyalarını hatırlamadığını söylerdi.

Yirmi dördüncü doğum gününde, büyükelçi kapısına geldi. Zil çalınca dördüncü kattaki balkonuna çıkıp aşağı baktı ve gün ortası sıcağında, üzerinde gülünç ipek takımıyla, yaşlı ve zengin bir Fransız hovardası gibi bekleyen büyükelçiyi gördü. Elinde çiçekler vardı. “İnsanlar benim âşığım olduğunu sanacak,” diye seslendi Hindistan, aşağıdaki Max’a, “beşik boşaltan sevgilim.” Büyükelçinin mahcup halini seviyordu; alnında beliren sıkıntılı kırışıklığı, kulağına doğru kaldırdığı sağ omzunu, bir darbeyi savuşturmak ister gibi havaya kalkan elini. Sevgisinin prizması arkasından, onu gökkuşağının renklerine bürünmüş olarak görüyordu. Aşağıda, kaldırımında duran büyükelçinin geçmişe doğru gerileyişini izledi; onunla dolu her an gözlerinin önünden geçerek sonsuza dek yok oluyor, yalnızca uzay boşluğunda, kaçışan ışık şuaları biçiminde sürüp gidiyordu. İşte kayıp buydu, ölüm de bu: ışık saçan dalga-biçimlerine, ışık yıllarının ve parseklerin¹ tarifsiz hızına, kozmosun ebediyen gerileyen mesafelerine doğru kaçış. Bilinen evrenin kıyısında, tahayyül edilemeyecek bir yaratık günün birinde gözünü bir teleskopa dayayacak, üzerinde ipek takım elbisesi, kucağında doğum günü gülleriyle, gelgitli ışık dalgaları üzerinde sonsuza dek ilerlemekte olan Max Ophuls’un

¹ Parsek: 3.26 ışık yılına eşit uzunluk ölçüsü (Ç.N.)

yaklaştığını görecekti. Anbean kızından uzaklaşıyor, düşünülemez uzaklıktaki başka yerlerin büyükelçisi haline geliyordu. Hindistan gözlerini yumdu ve yeniden açtı. Hayır, milyarlarca kilometre ötede, dönen galaksilerin arasında değildi babası. Buradaydı, somut varlığıyla Hindistan'ın yaşadığı sokaktaydı.

Büyükelçi hâkim duruşunu yeniden kazanmıştı. Eşofman giymiş bir kadın Oakwood tarafındaki köşeyi dönerek koşar adımlarla ona doğru geldi ve çağa uygun basit çıkarımlar, seks ve parayla ilgili çıkarımlar yaparak adama değer biçti. Savaş sonrası dünyanın, onun uluslararası yapısının, onaylanmış ekonomik ve diplomatik anlaşmalarının mimarlarından biriydi. İlerlemiş yaşına rağmen, teniste hâlâ iyiydi. Tersyüz elönü vuruşu, sürpriz silahıydı. Uzun beyaz pantolon içindeki, yağ oranı yüzde beşi geçmeyen sıırım gibi beden, hâlâ korta hükmedebiliyordu. İnsanlara eski şampiyon Jean Borotra'yı hatırlatıyordu; tabii sadece Borotra'yı hatırlayabilen eski topraklara. Büyükelçi, koşucunun spor sutyeni içindeki Amerikalı memelerini, Avrupalılara özgü örtüsüz bir keyifle seyretti. Yanından geçerken, kocaman doğum günü buketinden bir gülü ona uzattı. Kadın çiçeği aldı; sonra, adamın cazibesi, kudretinin enerjik çatırtısının şehvetli yakınlığı ve kendi tavrı yüzünden dehşete düşerek hızlandı, tedirginlik içinde uzaklaştı. On beş-aşk.¹

Apartmanın balkonlarındaki yaşlı Orta ve Doğu Avrupalı hanımlar da hayranlıkla, dişsiz ihtiyarlığın aleni şehvetiyle Max'ı izliyorlardı. Onun ziyareti ayın en heyecanlı olayıydı. Bugün hep birlikte dışarıdaydılar. Genelde küçük kümeler halinde köşe başlarında toplanır ya da ikişerli, üçerli gruplar halinde avludaki yüzme havuzunun kenarında oturur, çene çalar ve yakışsız mayolarından hiç utanıp sıkılmadan gösteriş yaparlardı. Genelde çok uyur, uyumadıkları zaman şikâyet ederlerdi. Önemsiz hayatlarının kırk, hatta elli yılını birlikte geçirdikleri kocalarını gömmüşlerdi. Kambur, yatık, ifadesiz yaşlı kadınlar, hayata başladıkları

¹ On beş: Teniste ilk sayı.

yerlerden yarım dünya ötede karaya oturmalarına sebep olan gizemli kaderlerin yasını tutuyorlardı. Gürcüce, Hırvatça, Özbekçe olması mümkün, tuhaf dillerde konuşuyorlardı. Kocaları ölerək onları hayal kırıklığına uğratmıştı. Devrilmiş sütunlardı bu kocalar, kendilerine itimat edilmesini talep etmiş ve karılarını tanıdık her şeyden uzağa, edepsizce genç insanlarla dolu bu gölgesiz lotus ülkesine; bedeni tapınağı, cehaleti erdemi olan California'ya getirmiş, sonra golf sahasında yere kapaklanarak ya da şehriye çorbasının içine yüzüstü devrilerek güvenilmez olduklarını kanıtlamış, böylece hayatlarının ileri evresindeki dullara, genel olarak varoluşun, özel olarak da kocaların güvenilmezliğini ispatlamışlardı. Akşamları dullar Baltık ülkelerine, Balkanlar'a, uçsuz bucaksız Moğolistan ovalarına ait çocuk şarkıları söylerlerdi.

Mahallenin yaşlı erkekleri de bekardı; bazıları yerçekiminin aşırı baskısı yüzünden sölpük çuvallara dönmüş bedenlerin içinde yaşar, dağınık kır saçlı diğerleri kirli tişörtler ve fermuarı açık unutulmuş pantolonlar içinde kendilerini koyverir, üçüncü, daha kibar bir grup bey de özellikle bereler ve papyonları tercih ederek pek şık giyinirdi. Bu zarif centilmenler sık sık dul hanımlarla sohbet etmeye çalışırdı. Çabaları, sarı sarı parıldayan takma dişleri ve hanımların karşısında çıkardıkları berelerin altındaki özenle taranmış üç tel saçın hüzünlü görüntüsüyle birlikte, daima kibirli tavırlarla görmezden gelinirdi. Bu tohuma kaçmış talipler için, Max Ophuls bir can düşmanı, hanımların ona duyduğu ilgi de hakaretti. Ellerinden gelse, can havliyle kendi ölümlerini savuşturmakla meşgul olmasalar, onu öldürüverirdi.

Hindistan hepsini görüyordu; verandalarda piruet yapan, flörtöz, teşhirci, kösnül yaşlı kadınlar, pusuda bekleyen kinci, kart, ihtiyar erkekler. Binanın antika Rus kapıcısı Olga Simeonovna, blucin kumaşından tulum giyen tombul, semaver gibi bir kadın, büyükelçiyi resmî ziyarette bulunan bir devlet başkanymış gibi karşılıyordu. Binada bir kırmızı halı olsaydı, onu adamın ayakları dibine sererdi.

SALMAN RUSHDIE

SOYTARI
ŞALIMAR

ROMAN

Yıl 1991. Los Angeles. ABD'nin eski Hindistan büyükelçisi ve karşı-terör uzmanı Maximilian Ophuls, gayrimeşru kızının kapısının önünde, kendine "Soytari Şalimar" diyen Keşmirli şoförü tarafından güpegündüz öldürülür. **Salman**

Rushdie'nin yeni romanı *Soytari Şalimar*, Max Ophuls, katili ve kızının öyküsü. Ama bu üçlü arasındaki gizemli bağlantının anahtarı dördüncü bir karakterde, Keşmirli bir kadında... *Soytari Şalimar*, bildik bir aşk ve intikam öyküsünden günümüzün politik ve etnik sorunlarına, eski bir Hint destanından çağdaş büyümlü gerçekçiliğe uzanan uluslararası bir masal. Doğu'nun masal gelenekleriyle Batı'nın anlatım tekniklerini ustaca bütünleştiren Rushdie, eski çağların çatışmalarından beslenen yeni çatışmaların toplumsal ve bireysel derinliklerinde geziyor. Çağımızın kargaşasında bir arada yaşamaya çalışan farklı inançlar ve kültürlerden doğan kargaşanın keşfine çıkar-ken, terörizmin köklerine iniyor.

KAPAK RESMİ: SARAY ALBÜMLERİNDEN,
TOPKAPI SARAYI MÜZESİ

ISBN 978-975-07-0746-9

9 789750 707469
<http://www.canyayinlari.com>